

BEMIDDELING IN STRAFZAKEN

Lara Weyts
Jannick Coolsaet
Els Podeveyn*

Inleiding

Naar aanleiding van dit symposium, waar hulpverlening onder dwang centraal staat, werd ons gevraagd een woordje uitleg te geven over onze dienst Bemiddeling in Strafzaken.

Daar deze dienst vrij recent opgericht is, leek het ons ook interessant niet alleen stil te staan bij hulpverlening onder dwang in het kader van strafbemiddeling, maar ook onze werking uit te leggen.

In een eerste deel wordt de wet op de bemiddeling in strafzaken nader toegelicht. Het tweede deel behandelt het verloop van strafbemiddeling in de praktijk. Tenslotte komt in het derde deel het aspect hulpverlening onder dwang aan bod.

Wellicht zal opgemerkt worden dat de termen strafbemiddeling en bemiddeling in strafzaken door elkaar worden gebruikt. Zij verwijzen dan ook naar een identiek gegeven.

1. Bemiddeling in strafzaken

1.1. BEMIDDELING ALS DEEL VAN DE EVOLUTIE IN HET RECHTSSYSTEEM

In de jaren '70-'80 werd er weinig geïnvesteerd om het rechtsapparaat meer efficiënt te maken. Justitie werd zowat in de vergeethoek geduwd, terwijl sociaal-economische aspecten in onze samenleving meer aandacht kregen.¹ Ondanks het 'vergeten' rechtssysteem heeft de Procureur-Generaal van het Hof van Beroep te Gent in zijn openingsrede van het gerechtelijk jaar 1981-82 een niet onbelangrijke bijdrage geleverd in de discussie over de richting die de strafrechtsbedeling diende uit te gaan. De kranteberichten die naar aanleiding van deze rede verschenen komen neer op het volgende: 'De pogingen om een meer menswetenschappelijke aanpak binnen de strafrechtsbedeling falen. De pogingen om met een menswetenschappelijke inbreng de nadruk te leggen op reclassering en heropvoeding hebben tot op heden noch de criminaliteit, noch de mens achter de criminaliteit veranderd' en 'Is het daarom niet beter terug te keren tot de klassieke logica van de eenvoudige bestraffing, die ten minste het voordeel heeft dat zij de delinquent als volwasse-

* Bemiddelingsassistenten bij het parket te Antwerpen.

1. GOOSEN, T., 'Strafbemiddeling', *Tijdschrift Sociaal*, jrg. 13, nr. 2, 1995.

ne beschouwt die verantwoordelijk is voor zijn daden en er de gevolgen van moet dragen?"²

Veranderingen konden echter niet uitblijven. De maatschappij evolueerde en men voelde aan dat het klassieke rechtssysteem mee moest evolueren. In de jaren '90 kwam er geleidelijk verandering ter herwaardering van de justitiële wereld. Er werden inspanningen geleverd om tot een positieve evolutie te komen: de begroting van justitie die een constante groei kende met percentages tussen de 3 en de 10 ten honderd, de oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme werd georganiseerd (april 1990), het pinksterplan dat een eerste aanzet vormde om te werken aan een gecoördineerd strafrechtelijk beleid (juni 1990), de uitwerking van het meerjarenplan in het regeerakkoord van 1992 van de regering om de kloof tussen burger en justitie te dichten, enz. Naar aanleiding van het meerjarenplan werden vele vernieuwingen aangebracht zoals het snelrecht, de gemeenschapsdienst, slachtofferonthaal bij de parketten, bemiddeling in strafzaken, enz. De resultaten van deze initiatieven zullen pas op langere termijn merkbaar zijn.³ De dienst strafbemiddeling is ontstaan door de inwerkingtreding van de Wet van 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken artikel 216ter van het wetboek van strafvordering.

De uitvoeringsbesluiten zijn verschenen bij K.B. in het *Belgisch Staatsblad* van 24 oktober 1995 en in werking getreden op 1 november 1994.

1.2. DOELSTELLINGEN VAN DE WET OP STRAFBEMIDDELING

In het verslag namens de Commissie voor Justitie⁴ haalt Senator ERDMAN de volgende doelstellingen aan:

- Het waarborgen van een snelle sociale (gerechtelijke) reactie op bepaalde vormen van delinquentie waarvoor een rechterlijke tussenkomst niet noodzakelijk vereist is;

d.w.z.:

- onmiddellijk na de vaststelling van de strafbare feiten, in de loop van de eerste weken na het opstellen van het aanvankelijk proces-verbaal;
- reageren op wat men de stads- en heterdaadcriminaliteit noemt.

Dit alles om de spiraal van het delinquent gedrag – eigen aan de aard van de delinquentie – te doorbreken.

- Het herstellen van het vertrouwen van de burger in het justitiële apparaat.
- Het bieden van een gerechtelijk instrument om dader en slachtoffer de kans te bieden samen een overeenkomst te bereiken over het vergoeden of herstellen van de aangerichte schade.

- Het bijdragen tot een betere rechtspositie van het slachtoffer door aandacht te besteden aan de behoeften van slachtoffers van misdrijven, meer bepaald aandacht

2. MICHEL, G., 'Het debat "straffen of helpen?" op oude en nieuwe paden', *Panopticon*, jrg. 3, nr. 1, 1982.

3. GOOSEN, T., 'Strafbemiddeling', *Sociaal*, jrg. 13, nr. 2, 1995.

4. Zitting van de Belgische Senaat met betrekking tot het ontwerp houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling van strafzaken en over het voorstel van wet betreffende de strafrechtelijke schikking, van 8 juli 1993. Verslag namens de Commissie voor Justitie, Brussel, 1993.

voor de geleden schade en de schadevergoeding, zonder dat het slachtoffer hiertoe zelf het initiatief dient te nemen.

- Het ontlasten van Politie en Rijkswacht wat bepaalde taken betreft.

Het wetsontwerp d.d. 12 februari 1993 vermeldt als voornaamste doelstelling: het indijken van het gevoel van straffeloosheid, hetwelk aanleiding kan geven tot een repetitief delinquent gedrag.⁵

1.3. PERSONEEL VOORZIEN VOOR STRAFBEMIDDELING

Om de wet in de praktijk om te zetten heeft de Minister van Justitie op 1 september 1994 een aantal mensen met welbepaalde opleidingen aangeworven en bemiddelingsmagistraten op de parketten aangeduid.

Op de Hoven van Beroep en de Rechtbanken van Eerste Aanleg zijn bemiddelingsmagistraten, respectievelijk advocaten-generaal en substituten procureur des Konings, aangeduid die beslissingen nemen inzake de strafbemiddeling en toezicht uitoefenen.

Onder leiding van de Procureurs-Generaal van de Hoven van Beroep werken er tien bemiddelingsadviseurs (criminologen). Per parket-generaal zijn er twee adviseurs die een coördinerende, beleidsmatige en informatie-verstrekkende functie hebben.

Op de Rechtbanken van Eerste Aanleg zijn een veertigtal bemiddelingsassistenten (maatschappelijk assistenten en sociaal verpleegkundigen) aangeworven. Zij werken onder toezicht van de procureurs des Konings van de Rechtbanken van Eerste Aanleg. Per parket van de procureur des Konings is er minstens één bemiddelingsassistent tewerkgesteld.

1.4. DE MODALITEITEN DIE WERDEN VOORZIEN DOOR DE WET

De procureur des Konings kan de dader van een misdrijf oproepen voor zover het feit niet van die aard schijnt te zijn dat het gestraft moet worden met een hoofdstraf van meer dan twee jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf. Er kunnen één of meerdere van de verder opgesomde modaliteiten worden voorgesteld aan de verdachte.

Als de verdachte en het slachtoffer de modaliteit(en) aanvaarden en de verdachte aan deze overeengekomen 'voorwaarden' voldoet, vervalt de strafvordering voor de ten laste gelegde feiten.

Modaliteit 1: Schadevergoeding

De procureur des Konings kan aan de verdachte verzoeken de door het misdrijf veroorzaakte schade te vergoeden of te herstellen en hem het bewijs hiervan voor te leggen.

Deze modaliteit dient volgens circulaire 23/94 van de Heer Procureur Generaal van het Hof van Beroep te Antwerpen niet noodzakelijk van financiële aard te zijn.

5. Ontwerp van wet houdende bepalingen betreffende het verval van strafvordering voor sommige misdrijven onder bepaalde voorwaarden. Ministerie van Justitie, Brussel, 12 februari 1993.

Ze kan eveneens bestaan in het aanbieden van mondelinge of schriftelijke verontschuldiging.

Modaliteit 2: Geneeskundige behandeling of iedere andere passende therapie

Wanneer de dader van een misdrijf zich voor het misdrijf op een ziekteverschijnsel beroept of op een drank- of drugsverslaving, kan de Procureur des Konings hem verzoeken een geneeskundige behandeling of ieder andere passende therapie te volgen en hem hiervan op geregelde tijdstippen het bewijs te leveren gedurende een termijn die zes maanden niet mag overschrijden.

De procureur des Konings kan in geval van kleine toxicomanie en alcoholisme de verdachte voorstellen een geneeskundige behandeling te volgen. In dossiers waar geen sprake is van toxicomanie of alcoholisme mag de procureur des Konings de dader aanraden zich te wenden tot een psychiater of een psycholoog. Dit advies geldt echter niet als modaliteit van de bemiddeling.⁶

Modaliteit 3 en 4: Dienstverlening en vorming

De procureur kan, nadat hij een maatschappelijk onderzoek heeft laten verrichten door de bemiddelingsassistent, de dader verzoeken in te stemmen met de uitvoering van een dienstverlening of met het volgen van een bepaalde vorming van ten hoogste 120 uren, binnen een termijn die hij bepaalt. Deze termijn is ten minste een maand en ten hoogste zes maanden.

De dienstverlening geschiedt volgens de regels zoals bepaald in de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie en volgens de besluiten tot uitvoering van die wet.

De dienstverlening mag nooit formeel of impliciet worden voorgesteld als 'een veroordeling' tot een straf.⁷

Anderzijds vermeldt het wetsontwerp d.d. 12 februari 1995 dat dienstverlening een probatiemaatregel is en dat deze moet aangevoeld worden als een straf, zoals ook een minnelijke schikking als een straf wordt voorgesteld en aangevoeld.⁸

Andere modaliteiten

De procureur des Konings kan de verdachte verzoeken afstand te doen van de in beslag genomen voorwerpen die zijn eigendom zijn, wanneer de bijzondere verbeurdverklaring kan ingeroepen worden.

6. Zitting van de Belgische Senaat in functie van de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling van strafzaken, 17 februari 1993, Brussel, 1993.

7. Zitting van de Belgische Senaat in functie van de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling van strafzaken, 17 februari 1993, Brussel, 1993.

8. Ontwerp van wet houdende bepalingen betreffende het verval van strafvordering voor sommige misdrijven onder bepaalde voorwaarden. Ministerie van Justitie, Brussel, 12 februari 1993.

Volgens de Heer Procureur-Generaal van Antwerpen kan tijdens de strafbemiddelings'zitting' door de bemiddelingsmagistraat een minnelijke schikking opgelegd worden. Het betalen van deze boete heeft verval van strafvordering tot gevolg.

De procureur des Konings heeft eveneens de mogelijkheid tot berisping. Deze modaliteit heeft echter een seponering tot gevolg in plaats van een verval van strafvordering.⁹

2. De procedure tot bemiddeling

2.1. SELECTIE VAN EEN DOSSIER

Alvorens men overgaat tot het behandelen van een dossier binnen strafbemiddeling moet men rekening houden met een aantal voorwaarden. De wettelijke voorwaarde stelt dat het misdrijf niet van die aard mag zijn dat de procureur des Konings meer dan twee jaar straf zou vorderen. Een termijn van twee jaar wordt genomen omdat dit de door de wet opgelegde minimum bestraffing is voor een aantal feiten met een zware abstracte kwalificatie, die in de realiteit eerder banaal kunnen overkomen. Op die manier kan een strafbaar feit waar men normaliter een straf van drie jaar voor zou krijgen eveneens in aanmerking komen voor strafbemiddeling wanneer er bijvoorbeeld verzachtende omstandigheden kunnen ingeroepen worden.

Naast de wettelijke voorwaarden zijn er een aantal richtlijnen van de Heer Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen die in acht genomen worden bij de selectie van de dossiers:

- de aard van het misdrijf;
- de verdachte moet gekend zijn, bekend hebben en het is aangewezen dat deze woonachtig is in het arrondissement;
- de persoonlijkheid van de verdachte;
- indien er een slachtoffer is, moet dit gekend zijn;
- er wordt getracht kort na de feiten de dossiers op te nemen;
- de materiële schade moet duidelijk te bepalen zijn;
- het moet gaan om eenmalige feiten of opeenvolgende feiten van dezelfde aard, gepleegd gedurende een vrij korte recente tijdspanne;
- de verdachte moet over een blanco of quasi blanco strafregister beschikken;
- feiten waarvoor een seponering niet aangewezen is;
- dossiers die verder nog weinig of geen opsporingswerk vergen.

De selectie van dossiers kan gebeuren op verschillende manieren.

1) De substituten procureur des Konings selecteren uit hun dossiers en zenden deze door naar de bemiddelingsmagistraat die in overleg met de bemiddelingsassistenten bepaalt of het dossier in aanmerking komt.

2) Dagelijks worden de binnenkomende processen-verbaal ook door de bemiddelingsassistenten doorgenomen. Daaruit wordt een selectie gedaan.

9. Circulaire 23/94 van de Heer Procureur-Generaal van het Hof van Beroep te Antwerpen.

Diensten zoals slachtofferbejegening bij de politie/rijkswacht of diensten slachtofferhulp contacteren de bemiddelingsassistent telefonisch om na te gaan of een bepaald proces-verbaal kan opgenomen worden binnen strafbemiddeling.

2.2. GESPREKKEN MET VERDACHTEN EN SLACHTOFFERS

Door middel van een oproepingsbrief worden eerst de verdachten door de bemiddelingsassistenten uitgenodigd voor een gesprek. Tijdens het gesprek met de verdachte legt de bemiddelingsassistent de procedure uit. De betrokkene krijgt de kans zijn verhaal te doen. Ondertussen wordt uitgekeken naar de haalbaarheid van een mogelijke maatregel/modaliteit. Indien de verdachte niet op de uitnodiging ingaat of niet wenst mee te werken aan de bemiddeling, wordt het dossier opnieuw overgemaakt naar de bevoegde magistraat die met de verdere afhandeling wordt belast. Tijdens het ganse verloop van de bemiddelingsprocedure kan de verdachte weigeren mee te werken, behalve na de ondertekening van het proces-verbaal.

Bemiddeling in strafzaken mag niet door het openbaar ministerie worden opgedrongen. De verdachte mag niet gedwongen worden om deel te nemen aan de bemiddeling.

Als de verdachte bereid is om zijn dossier te laten behandelen door de bemiddelingsassistent, wordt het slachtoffer pas uitgenodigd (dit om secundaire victimisering te voorkomen).

In het gesprek wordt rekening gehouden met de eventuele frustraties en de noden van het slachtoffer. Het slachtoffer heeft te allen tijde het recht zich burgerlijke partij te stellen.

Wanneer beide partijen bereid zijn een confrontatie aan te gaan om tot een akkoord te komen wordt een gesprek georganiseerd waarbij beiden elkaar daadwerkelijk ontmoeten. Dergelijke confrontatiegesprekken vereisen een intensieve voorbereiding van alle partijen. Tot nu toe werden enkele confrontaties uitgevoerd, meestal met succes.

Het is niet altijd wenselijk of nodig om betrokken partijen met elkaar in contact te brengen. In die gevallen regelen de bemiddelingsassistenten de schadevergoeding en/of de aanbidding van excuses, door telefonisch of per brief te onderhandelen.

2.3. DE BEMIDDELINGSOVEREENKOMST

De overeenkomst die met de verdachte wordt bereikt kan verschillende modaliteiten bevatten. Het slachtoffer is enkel op de hoogte van de modaliteit schadevergoeding.

Modaliteit 1: Schadevergoeding

Met schadevergoeding bedoelen we zowel het vergoeden of herstellen van materiële als morele geleden schade, evenals vergoeding in de vorm van het aanbieden van verontschuldigen. Wat betreft de materiële vergoeding blijkt meermaals dat het opstellen van een afbetalingsplan noodzakelijk is.

Modaliteit 2: Geneeskundige behandeling en iedere andere passende therapie

Indien nodig worden slachtoffers en verdachten verwezen naar psychiaters, psychologen en maatschappelijk assistenten van private en openbare centra. Slachtoffers worden op vrijblijvende basis doorverwezen terwijl verdachten de doorverwijzing als modaliteit voorgesteld krijgen. Wanneer deze laatsten toestemmen wordt gezocht naar een geschikte hulpverleningsinstantie. Bij deze dienst zal een intakegesprek plaatsvinden zodat beiden kennis met elkaar kunnen maken en zich akkoord kunnen verklaren met het voorstel van de strafbemiddeling. Dan ondertekent de verdachte de modaliteit in een proces-verbaal. Zodoende is hij verplicht de afspraken met de instantie na te leven.

De bemiddelingsassistenten trachten de verdachte aan te moedigen een begeleiding te beginnen. Ze hopen dat betrokkene na het verlopen van de opvolgstermijn zijn verantwoordelijkheid kan opnemen en indien nodig de therapie of begeleiding zal verderzetten.

Modaliteit 3 en 4: Dienstverlening en vorming

Deze modaliteiten kunnen als een herstelmogelijkheid aan de maatschappij worden beschouwd. Er wordt rekening gehouden met de individuele mogelijkheden en behoeften van de verdachten. Zo kan een uitkeringsgerechtigde werkloze zonder diploma bijvoorbeeld een opleiding volgen bij V.D.A.B.

De dienstverlening staat niet steeds in verband met de aard van het gepleegde feit. Dit is onmogelijk te realiseren en waarschijnlijk niet altijd aangewezen. Het aantal uren dienstverlening is afhankelijk van het misdrijf.

Voor de concrete uitvoering van de dienstverlening wordt beroep gedaan op de maatschappelijk assistente van de dienst probatie. Er wordt door de bemiddelingsassistent vooraf een maatschappelijk verslag overgemaakt aan de probatieassistent in verband met de interesses en sociale toestand van de verdachte. De probatieassistent heeft een gesprek met de verdachte en maakt concrete afspraken over de plaats van de dienstverlening en wanneer deze zal uitgevoerd worden. Er worden dan ook contacten gelegd met de plaats waar de dienstverlening zal doorgaan. Na het verloop van de dienstverlening brengt de probatieassistent schriftelijk verslag uit aan de bemiddelingsmagistraat.

2.4. HET PROCES-VERBAAL

Wanneer er geen overeenkomst werd bereikt en zodoende geen proces-verbaal werd opgesteld, wordt de strafbemiddeling stopgezet en het dossier voor verdere behandeling overgemaakt aan de bevoegde substituut (seponering, minnelijke schikking, vervolging).

Wanneer de verdachte en het slachtoffer tot een overeenkomst komen, wordt de modaliteit vastgelegd in een proces-verbaal.

In het proces-verbaal voor de verdachte staan volgende gegevens: het proces-verbaal nummer van het aanvankelijk proces-verbaal, de identiteitsgegevens van betrokkene, dat geen betwisting mogelijk is omtrent de strafrechtelijke verantwoordelijkheid, de modaliteit en het gevolg bij beëindiging van de modaliteit. Het

proces-verbaal voor het slachtoffer beperkt zich tot de gegevens met betrekking tot de schaderegeling.

Slachtoffers en verdachten ondertekenen een afzonderlijk proces-verbaal. De processen-verbaal worden op een strafbemiddelings'zitting' ondertekend in aanwezigheid van de bemiddelingsmagistraat en de secretaris (adjunct-secretaris) van het parket van de Rechtbank van Eerste Aanleg, dewelke eveneens het proces-verbaal ondertekenen. Het slachtoffer kan zich op deze zitting laten bijstaan of laten vertegenwoordigen door een advocaat. De verdachte kan zich enkel laten bijstaan door een advocaat.

2.5. OPVOLGING VAN HET PROCES-VERBAAL

De bemiddelingsassistent is verantwoordelijk voor de controle en de opvolging van de maatregel. Hij rapporteert aan de bemiddelingsmagistraat over de uitvoering van de modaliteit(en). Als de verdachte voldaan heeft aan de vooropgestelde voorwaarden, wordt het dossier gesloten met een proces-verbaal tot verval van strafvordering. De verdachte kan dan niet meer strafrechtelijk vervolgd worden voor de feiten die werden opgenomen in het aanvankelijke proces-verbaal. Verval van strafvordering heeft dus een meer definitief karakter dan een seponering.

Indien de verdachte de voorwaarden niet naleeft, moet deze vervolgd worden voor de bevoegde rechtbank.

Het verval van de strafvordering doet echter geen afbreuk aan de rechten van gesubrogeerden of van slachtoffers, die niet gekend waren of niet betrokken werden in de procedure van strafbemiddeling. Zij kunnen na het verval van strafvordering nog steeds een burgerlijke vordering instellen voor de burgerlijke rechtbank. De verdachte kan hierbij zijn aansprakelijkheid niet betwisten, tenzij hij bewijst dat er geen oorzakelijk verband bestaat tussen de fout en de schade.

3. De gedwongen hulpverlening en strafbemiddeling

Hulpverlening in een gedwongen of justitiëel kader heeft in het verleden steeds aanleiding gegeven tot methodische en deontologische discussies. Ook vandaag nog, en zeker met betrekking tot de strafbemiddeling, zijn deze discussies razend actueel. Het is dan ook een noodzaak om stil te staan bij een aantal dringende vragen om de strafbemiddeling een volwaardige kans te geven als alternatieve gerechtelijke maatregel en als 'humane' reactie op het plegen van criminaliteit.

3.1. WAT IS DE POSITIE VAN DE VERDACHTE TIJDENS DE STRAFBEMIDDELINGSPROCEDURE?

De verdachte weet dat hij een gedrag heeft vertoond dat maatschappelijk niet werd aanvaard. Enkel om die reden is de verdachte ingeschakeld in het systeem van strafbemiddeling. Toch is het belangrijk te weten hoe de verdachte en zijn omgeving zich verhouden tot de gepleegde delicten. Het is niet omdat een bepaald gedrag maatschappelijk wordt afgekeurd, dat de verdachte of zijn omgeving deze mening ook delen. Indien een verdachte zijn eigen gedrag niet als afwijkend beschouwt, moet vanuit een negatief gegeven een bemiddeling worden opgestart.

Een verdachte kan dus, onafhankelijk van zijn eigen beleving van het probleemgedrag, met verschillende gevoelens een strafbemiddeling aanvatten. Ondanks het feit dat de strafbemiddelingsprocedure een vrijwillig karakter heeft, zal er in de meeste gevallen toch een onmiskenbare druk aanwezig zijn om mee te werken. Als bemiddelingsassistent is het belangrijk om met dit gegeven rekening te houden. De bemiddelaar moet dus trachten het evenwicht te houden tussen rechtsmacht en deskundigheidsmacht. Hij werkt vanuit een methodisch en deontologisch kader om de verdachte als actief beïnvloedend element in de rechtspleging terug in goede banen te leiden.

De verdachte wordt in de strafbemiddelingsprocedure gezien als een volwaardig persoon die verantwoordelijkheid kan opnemen voor zijn eigen gedrag. Vanuit deze visie is het evident dat de verdachte inspraak heeft in het bepalen van de voor hem meest geschikte modaliteit. De bemiddelingsassistent gaat samen met de verdachte op zoek naar de meest geschikte hulpverleningsinstantie.

Als de verdachte ten slotte een maatregel aanvaardt, wordt er een proces-verbaal ondertekend waarin hij zich verbindt om bepaalde afspraken na te leven. In deze fase is het lukken van de strafbemiddeling afhankelijk van de werkelijke inzet van de verdachte.

De verdachte, die een eigen verantwoordelijkheid heeft in het bepalen van de modaliteit als ook in de uitvoering ervan, moet dan ook worden aangemoedigd in zijn constructief gedrag. Enerzijds gaat deze steun uit van de bemiddelingsassistent zelf, maar anderzijds is de verantwoordelijkheidszin en werkelijke inzet van de verdachte sterk afhankelijk van de interactie met zijn sociale omgeving.

Om de privacy van de verdachte te beschermen wordt het slachtoffer niet op de hoogte gebracht van de modaliteiten dienstverlening, vorming en begeleiding. In het proces-verbaal (van het slachtoffer) wordt enkel de naam van de verdachte genoemd, niet zijn volledige identiteitsgegevens.

3.2. IN WELKE MATE IS DE VERDACHTE GEMOTIVEERD?

Naar aanleiding van het plegen van een delict komen mensen in aanraking met justitie. Het is niet vanzelfsprekend dat deze mensen gemotiveerd zijn om een hulpverlening in het kader van strafbemiddeling aan te vatten.

In het beste geval kan de justitiële reactie een positieve omgevingsdruk zijn waardoor de verdachte verplicht wordt na te denken over zijn delictueel gedrag in zijn eigen situatie. Op die manier kan hij gemotiveerd geraken. Deze motivatie kan zowel negatief als positief zijn.

Er kan sprake zijn van positieve motivatie als de verdachte inzicht heeft in zijn maatschappelijk afwijkend gedrag. Bijvoorbeeld bij exhibitionisme blijkt dat de verdachte de kans wil grijpen om zijn gedrag te veranderen. Een kans die hij voordien niet zag omwille van gebrek aan informatie of een te hoge drempel naar de hulpverlening toe.

De motivatie is negatief wanneer verdachten enkel gemotiveerd zijn deel te nemen aan strafbemiddeling om zodoende niet voor de rechter te moeten verschijnen en dus geen strafblad of strafuitvoering te riskeren. Bij negatieve motivatie kan er een volledige onwil zijn om mee te werken aan de strafbemiddeling. Het is dan de taak van de bemiddelingsassistent om de cliënt te motiveren.

Enerzijds zijn er mensen die weinig of geen inzicht hebben in hun problematiek. Ze hebben veelal weerstanden die ontstaan zijn uit angst geconfronteerd te worden met hun eigen gevoelens, met hun eigen schuldbesef, enz. De taak van de bemiddelingsassistent bij deze is hen te wijzen op hun verantwoordelijkheden en hun schuld. Tevens tracht de assistent het inlevingsvermogen bij de verdachten in de positie van het slachtoffer te achterhalen. Het kan dan noodzakelijk zijn iemand te confronteren met de gevolgen van de feiten die hij heeft gepleegd.

Anderzijds zijn er verdachten die hun gedrag niet als maatschappelijk afwijkend beschouwen (b.v. druggebruikers). In dergelijke gevallen kan de bemiddelingsassistent enkel wijzen op de gevolgen van het niet willen meewerken met de strafbemiddelingsprocedure.

3.3. DE POSITIE VAN DE BEMIDDELINGSASSISTENT

De bemiddelingsassistent heeft in het kader van de hulpverlening een eigen positie, wat zijn gevolgen heeft in het omgaan met cliënten.

Belangrijk is dat de bemiddelingsassistent steeds in een eerste gesprek de verdachte informeert over zijn specifieke functie en taak, zodat deze weet wat hij van de assistent kan en mag verwachten. Zo moet de verdachte weten dat bij melding van nieuwe feiten aan de bemiddelingsassistent deze meldingsplicht heeft en dat de betrokkenen daarover niet vrijblijvend kan praten. Tevens is het in dit eerste gesprek van belang om de verdachten gerust te stellen. Dit kan enkel door duidelijke informatieverstrekking over de werking van de dienst, over het hoe en waarom de zaak in het kader van strafbemiddeling behandeld wordt en op welke manier men verval van strafvordering kan bekomen. In dit gesprek wordt het delict besproken, de beleving daarrond, de relatie met het slachtoffer, enz. Er wordt getracht te vertrekken vanuit het eigen verhaal en de eigen visie van de verdachte. De assistent probeert hierbij ten aanzien van de feiten een neutraal en empathische houding aan te nemen ten aanzien van zijn cliënt, wat het vertrouwen en de motivatie stimuleert.

In een volgende fase gaat de assistent op zoek, in samenspraak met verdachte/slachtoffer, naar de meest humane en geschikte modaliteit op basis van de achterliggende problematiek. Indien er louter wordt bemiddeld tussen verdachte en slachtoffer zal de assistent de beide partijen helpen om tot een overeenkomst te komen, zonder dat hij daarbij een partij bevoordeelt. Hij voert een 'pendeldiplomatie' uit tussen de betrokken partijen, waarbij hij boodschappen en voorstellen uitwisselt. Wat betreft het advies rond financiële kwesties, is het aangewezen dat de bemiddelingsassistent de betrokken partij verwijst naar een jurist om de bemiddeling in goede banen te leiden. Een bemiddeling heeft immers meer kans op slagen indien de partijen goed geïnformeerd zijn over hun financiële en juridische rechten.

Naast het louter bemiddelen kan de bemiddelingsassistent tevens een dienstverlening, vorming of therapie voorstellen. Afhankelijk van het gepleegde delict, de persoonlijkheid en de persoonlijke gegevens van de cliënt, zal een van deze modaliteiten wordt besproken. In het kader van therapie en vorming heeft de assistent de taak na te gaan welke externe hulpverleningsdienst het meest tegemoet komt aan de probleemsituatie van de verdachte. Op die manier kan een doorverwijzing tot stand komen. In het kader van dienstverlening wordt er samengewerkt met de

dienst Probatie. Een goede samenwerking tussen de bemiddelingsassistenten en de probatie-assistenten is dan ook een noodzaak. Het is van belang dat de bemiddelingsassistent, bij het opstellen van zijn maatschappelijk onderzoek, reeds contact opneemt met de probatie-assistent. Samen kunnen ze dan, in samenspraak met de verdachte, op zoek gaan naar de meest geschikte plaats van dienstverlening.

Als er tussen de bemiddelingsassistent en de betrokken partijen (dader, slachtoffer) eensgezindheid bestaat over de op te leggen modaliteit(en), wordt deze voorgelegd aan de bemiddelingsmagistraat en wordt deze bekrachtigd in een proces-verbaal. De bemiddelingsassistent voorziet de bemiddelingsmagistraat van de nodige gegevens voor de zitting, zodanig dat deze op een passende wijze op de specifieke problematiek/situatie kan inspelen.

Tijdens de uitvoering van de modaliteit heeft de bemiddelingsassistent een controlerende functie. Bij niet of foutieve uitvoering van de modaliteit tracht de bemiddelingsassistent de redenen hiervan te achterhalen om zodoende de strafbemiddelingsprocedure toch te doen slagen. Indien er absoluut geen verdere medewerking is van de verdachte, zal het dossier aan de bemiddelingsmagistraat worden overgemaakt, die het op passende wijze verder afhandelt.

3.4. DE POSITIE VAN DE HULPVERLENINGSINSTANTIE

De bemiddelingsassistenten doen regelmatig beroep op hulpverleningsinstanties. Zodoende moet er een goede samenwerking zijn tussen justitie en de welzijnssector. Een goed overleg komt de verdachte ten goede.

Afspraken die worden gemaakt met de hulpverlening situeren zich op verschillende domeinen. De hulpverlenende instantie kan en mag – in de fase voordat het proces-verbaal van overeenkomst getekend wordt – beslissen dat een cliënt door een andere instantie beter geholpen kan worden. Het is dan aan de bemiddelingsassistent om de cliënt op te vangen en een andere geschikte dienst te vinden.

Als de hulpverlenende instantie na het eerste intakegesprek beslist heeft om de verdachte te begeleiden en het proces-verbaal van akkoord tot begeleiding ondertekend werd, zal de informatie van de hulpverlener naar justitie zich beperken tot het bevestigen van het al dan niet aanwezig zijn van de cliënt op de gemaakte afspraak. Gesprekshouders dienen niet te worden weergegeven.

Het beroepsgeheim van de hulpverlener wordt gerespecteerd.

De frequentie van de gesprekken wordt door de hulpverleningsinstantie zelf bepaald. De bemiddelingsassistent heeft hier geen inspraak in. Er wordt ook geen resultaatsverbintenis afgesloten.

Met deze condities ervaren wij dat samenwerking tussen justitie en hulpverlening best mogelijk is.